

VENKOV

Geografie venkova, periferií a pohraničí

VYMEZENÍ

- nejednoznačné: v závislosti na kritériích, účelu, přístupu, komplexita (vzájemných) vztahů
- „určování příslušnosti obcí do venkovského či městského prostoru velice obtížné, avšak ne neřešitelné“,
- každý přístup vychází z rozdílných definic (zpravidla použití Booleanovské logiky – buď, anebo)
- „od rozboření středověkých hradeb někdy v 18. století neexistuje jasná hranice mezi městem a venkovem“ (PERLÍN 2011, Rabštejn nad Střelou?)
- Pozitivně – „toto je venkov“ vs. negativně, tj. doplněk k urbánnímu
- Kontinuálně – prostor zahrnující jak krajinu, tak venkovská sídla (zastavěné území, intravilán)
- Konvenčně
- Venkovské sídlo – na základě/s využitím hledisek: urbanistické, architektonické, sociální, ekonomické, historické, administrativní, statistické

PROTIKLAD VENKOV – MĚSTO (KIRK 1980)

- Rozdíl město X venkov, dichotomické či bi/polární typologie

RURÁLNÍ	ZNAKY	URBÁNNÍ
zemědělská aktivita	Dominance	obchodně-produkční služby
omezená	Sociální mobilita	méně omezená
nižší	Požadavky na vzdělání	vyšší
ticho	Vjem	hluk

- prostor venkovský – mezilehlý – městský,
- přechodný charakter (rurální-urbánní kontinuum)
resp. odstranění dichotomie vesnice/město

DEFINICE

- rurální geografie – věda zabývající se zejména typy využití území (land-use), jakými jsou zemědělské plochy, farmy, lesy, vodní plochy a malá sídla (CLOUT 1976); analýza pomocí kvantitativních ukazatelů, např. obyvatelstva žijícího na venkově, struktury zaměstnanosti, rozsahu a typu služeb aj.
- pilíř ekonomický, ekologický, sociální (FREY, ZIMMER 2001) – geografické aspekty nepřímo ve všech pilířích
- popisné či analytické definování venkova, sociálně-kulturní vymezování, venkov jako žité místo a venkov reprezentující myšlenkové asociace s tímto slovem (WOODS 2005)
- s nízkou hustotou zalidnění, menšími sídly, vyšší zaměstnaností v zemědělství (avšak toto již nemusí být pravidlem), pozitivním vztahem místních obyvatel k okolní krajině, architektonickým rázem, charakterem zástavby a specifickým životním stylem (ČSÚ 2008)

- odlehlá osídlení a oblasti volné nezastavěné krajiny tvořící mozaiku drobnějších sídel, zemědělských a vodních ploch, lesů, ploch místních komunikací a ostatních ploch (BINEK 2007)
- Venkovský prostor (v prostředí Česka, CHROMÝ a kol. 2011) definován zejména specifickým geografickým umístěním, řádovostí/měřítkem a územní a regionální diferenciací podle převažujících funkcí (např. funkce území) a strukturálních znaků území nebo krajiny, sídel i společnosti (např. využití ploch).
- Oblasti s nižším lidským a sociálním kapitálem, jež se vyskytují zejména blízko státních hranic Česka a/nebo daleko od regionálních center (např. krajských či okresních měst, JANČÁK a kol. 2008)
- V Česku: města, suburbánní komunity a zbylá (venkovská) sídla (OUŘEDNÍČEK, ŠPAČKOVÁ, NOVÁK 2012)
- Pro EK prostřednictvím tzv. rural grid cells (buňky klasifikované jako venkovské, 1 qkm), 50+ % → venkovské obce (DIJSKTR, POELMAN 2014)

Tab. 4: Kriteria vymezení venkovských sídel

Zdroj: Perlin 2003

urbanistická struktura

rozvolněná zástavby, zemědělský statek, rozsáhlé veřejné prostory, nízký podíl zastavěných ploch

architektonické znaky

nizkopodlažní zástavby, integrace obytné a dalších funkcí, absence nájemního bydlení, individuální výstavba

sociální znaky

konservatismus, tradicionalismus, sousedství, participace, kooperativnost, sdílení společné historie

ekonomické znaky

vyjíždka do zaměstnání, zaměstnanost v zemědělství, vyšší podíl samozásaditelství, kutilství

veřejná správa

označení obce, postavení obce ve struktuře veřejné správy

velikostní znaky

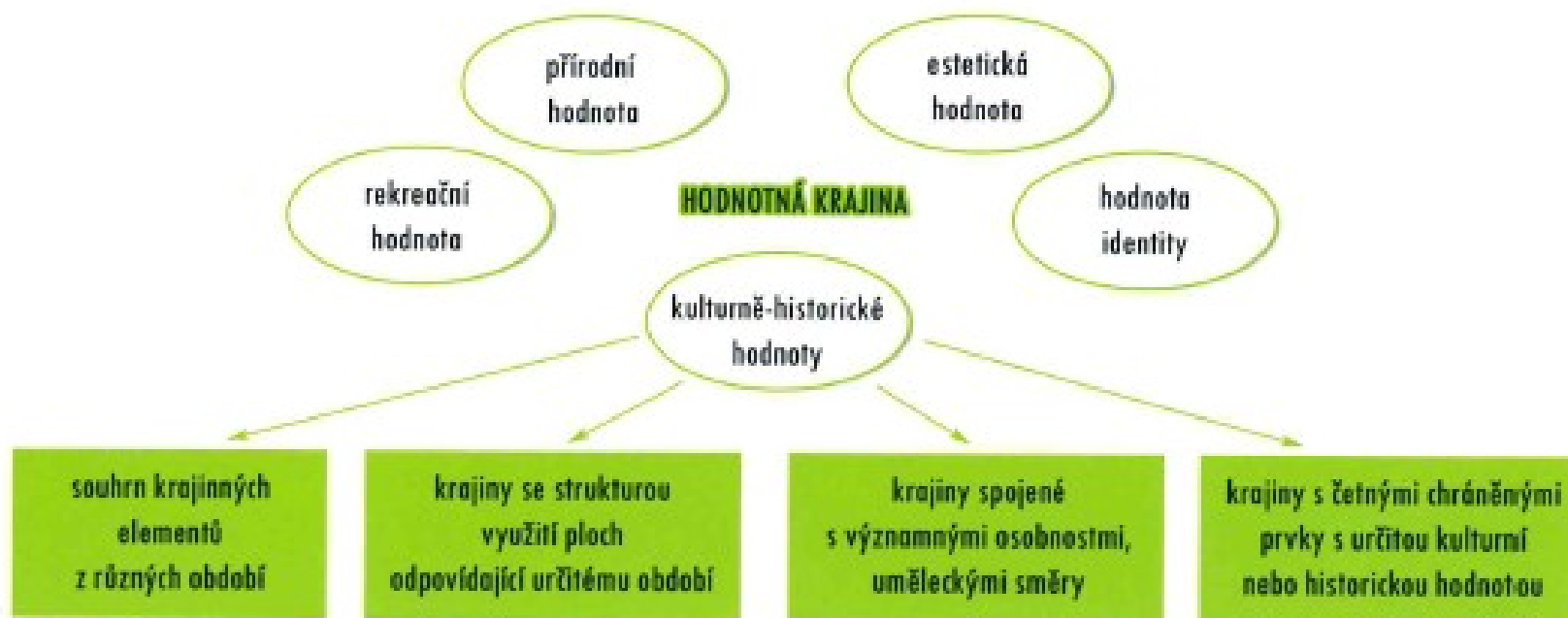
počet obyvatel, hustota zalidnění, rozloha, podíl zastavěné plochy

Obr. 1: Krajinné hodnoty

Zdroj: Alumäe, H., Printsman, A., Palang, H. (2003): Cultural and historical values in landscape planning: locals' perception.

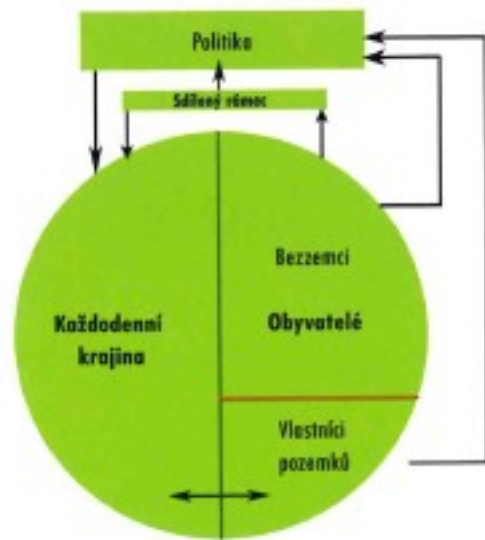
In: Palang, H., Fry, G. (eds.): Landscape Interfaces: Cultural Heritage in Changing Landscapes. Kluwer, Dordrecht—Boston—London, s. 125—145.

Obr. 5: Proměny možností přímé participace na vývoji krajiny

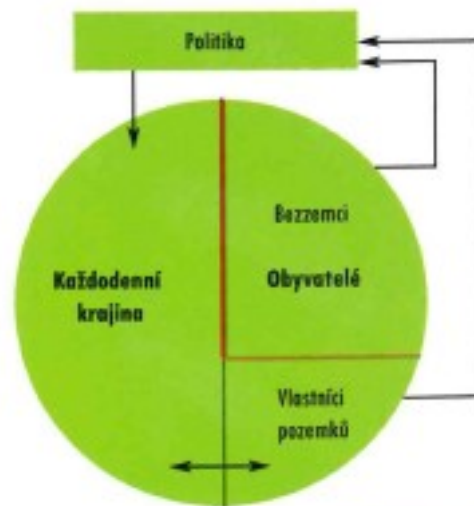
Zdroj: Buchecker, M., Hunziker, M., Kienast, F. (2003): Participatory landscape development: overcoming social barriers to public involvement. *Landscape and Urban Planning*, 64, s. 29–46.

DEÁLNÍ MODEL

**PO URBANIZACI
velká část 20. století**

**TRADIČNÍ SYSTÉM
přinejmenším do počátku 20. století**

- Hledání, výběr, stanovení kritérií – až 40 (DEWEY), základ – počet obyvatel a hustota zalidnění
- Po 2. světové válce – kontinuum město – venkov, sociologický přístup – sociologie vztahů města a venkova (rurban sociology), utváření jednotného typu sociální organizace pro celou společnost, jednotné struktury populace, interakce a participace, kultury a hodnot
- Specifika příměstských oblastí (rural urban fringe, suburbs)
- U nás počátky – poměšťování pražského okolí (ULLRICH 1938)
- Místo tzv. druhého bydlení

VENKOV V SOCIOLOGII (MSGS, VSgS - ???)

- statisticko-demografické kritérium – rozmístění populace v prostoru
- „obydlený prostor mimo městské lokality tradičně orientovaný na zemědělství a menší hustotou obyvatelstva/zalidnění, ale i jiným způsobem života, většinou propojením s přírodou, a také jinou sociální strukturou ve srovnání s městem“
- Sídlo = vesnice, venkovská či rurální komunita, venkovské společenství
- Technický pokrok, útěk z venkova, stupeň urbanizace (ruralizace)
- Složení venkovské populace
- Venkovský prostor (70. léta 20. století):
- přírodní charakter, sociokulturní kontext, ekonomické aspekty svébytnost
- od svébytnosti k rehabilitaci, řešení globálních problémů až uspořádání/plánování struktury osídlení (územní ev. rurální plánování, rurální geografie) (SLEPIČKA 1981)

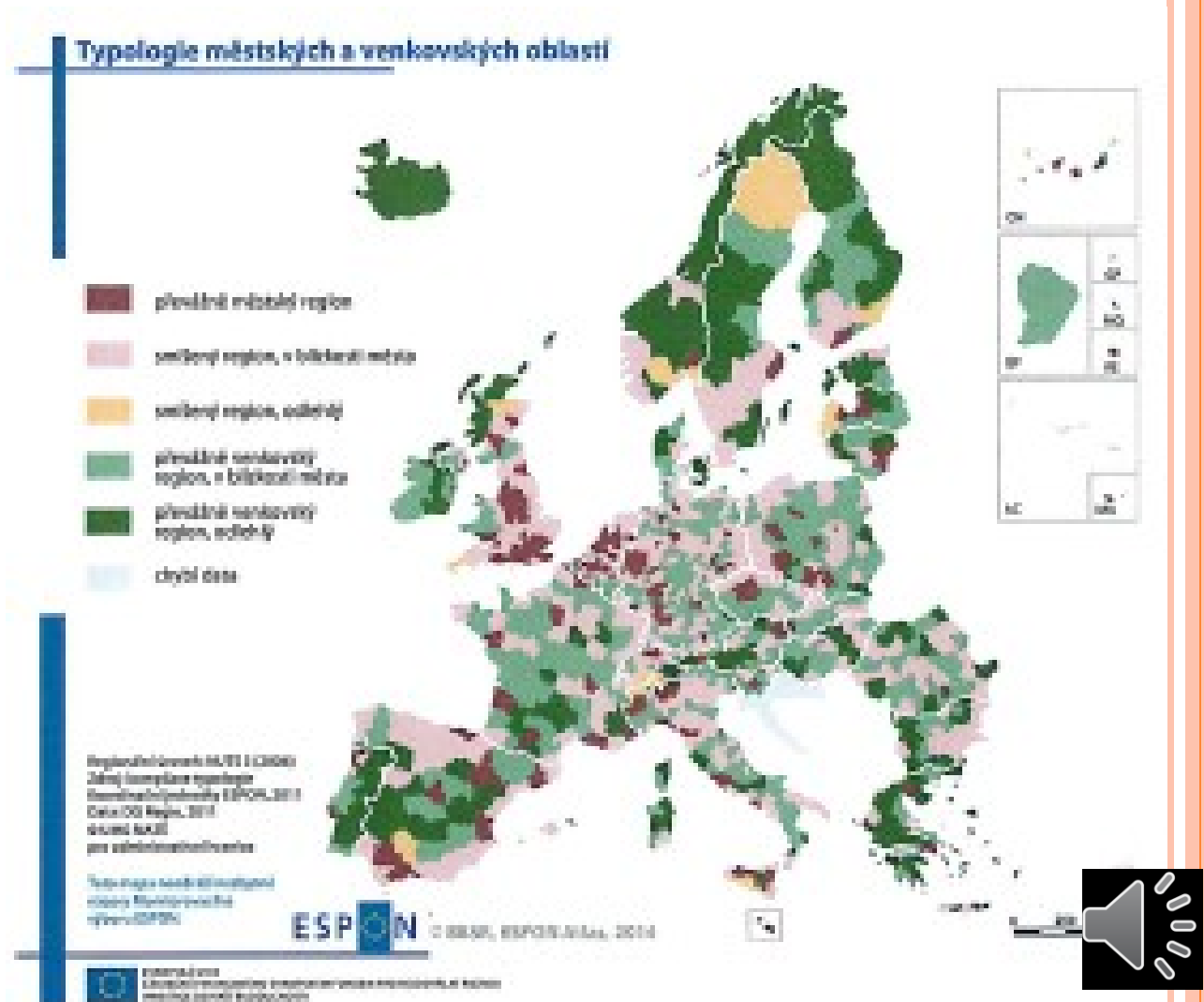

(TAYLOR, JONES)

Znak	Venkov	Město
zaměstnání	převážně zemědělské	převážně nezemědělské
prostředí	převážně přírodní — přímý styk člověka s přírodou	převážně antropo-sociální — izolace člověka od přírody je větší
velikost lokality (počet obyvatelstva)	malá v negativní korelaci s ruralizací	větší v pozitivní korelaci s urbanizací
sociální heterogenita nebo homogenita	větší homogenita populace podle psychosociálních a sociálních znaků	větší heterogenita populace podle psychosociálních a sociálních znaků
hustota obyvatelstva	v negativní korelaci s ruralizací	v pozitivní korelaci s urbanizací
diferenciace sociální struktury	menší	pozitivní korelace s urbanizací
mobilita	málo intenzivní mobilita teritoriální, profesionál. aj. — proud migrace směřuje z venkova do měst	intenzivnější mobilita v pozitivní korelaci s urbanizací
povaha interakce	kontakty méně husté — sféra kontaktů užší převaha primárních osob- ních a dlouhodobých kon- taktů	kontakty mají větší frekvenci oblast kontaktů je širší převaha kontaktů sekundár- ních, neosobních, krátko- dobých — formalizace kontak- tů větší

TYOLOGIE MĚSTSKÝCH A VENKOVSKÝCH OBLASTÍ (ESPON 2018)

STRUKTURÁLNÍ TYPOLOGIE VENKOVSKÝCH REGIONŮ

Strukturální typologie venkovských regionů

Strukturální typy
(přechodní a převládající
venkovské regiony),
1990–2006

- zemědělnictví
- agroturistika
- rekreační sektor
- sektor služebních služeb
- převládající průmysl
- chybí data

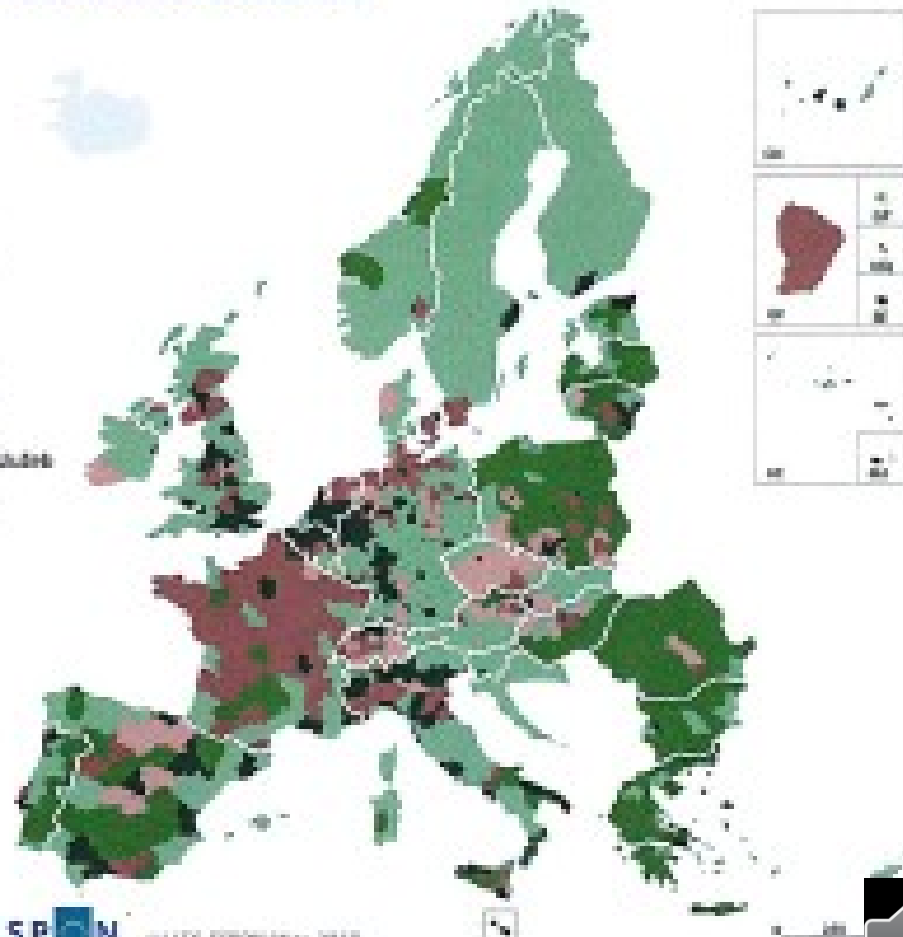
Regionální úroveň NUTS 2 (2006)
Článek 104a ÚSM, 2004, 2014
Data: EUROSTAT, 2006
Využití: ESRI
www.esri.com

ESPAÑA
ESTADÍSTICA
NACIONAL

ESPON | 1990, 2000, 2006

Program rozvoje venkova
LIFE 2007-2013
Operační program rozvoje venkova
MOP 2007-2013

TYOLOGIE VÝKONNOSTI VENKOVSKÝCH REGIONŮ

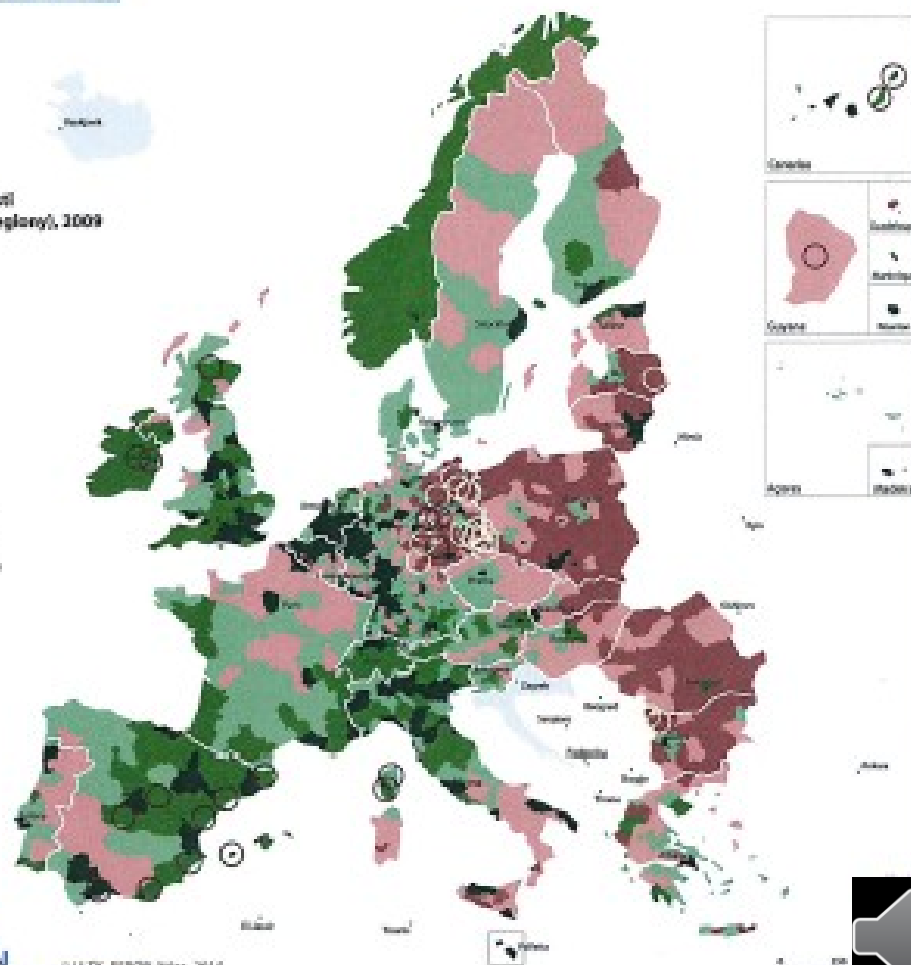
Typologie výkonnosti venkovských regionů

Typy regionů z hlediska výkonnosti
(zmiřené a převážně venkovské regiony), 2009

- převážně městské
- akumulační
- nad průměrem
- pod průměrem
- degrační
- chybí data

Změna populace, 2000–2008

- největší nárůst (více než 55 %) / největší pokles (více než 31,5 %)

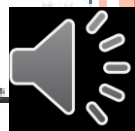

Regióny s převládajícími MFTS (2009)
Označeno ESPON 2004, 2010 a ESPON2014
Název země, území, které má právo používat
a také název jeho administrativní území

Tato mapa vznikla za podpory
Ministerstva zemědělství a rozvoje venkova ČR

© ULIS, ESPON 2014, 2014

MĚSTSKÉ A VENKOVSKÉ REGIONY – ÚZEMNÍ SYNOPSE

Městské a venkovské regiony – územní synopse

Venkovské oblasti

- zemědělská Evropa
- průmyslová venkovská Evropa
- venkovské oblasti s rozdílnými podmínkami na územní úrovni
- diverzifikované venkovské a převážně městské oblasti
- chybí data

Městská centra

- města a funkční na vysoké úrovni

Městský rozvoj

- rostoucí městské oblasti
- oslabující se městské oblasti
- rekonstrukce (jedno - rozvíje jedno a okolí)
- připojení městských trhů práce

Tato mapa vznikla v rámci projektu
Místní akční skupina
Místní akční skupina

ESPON

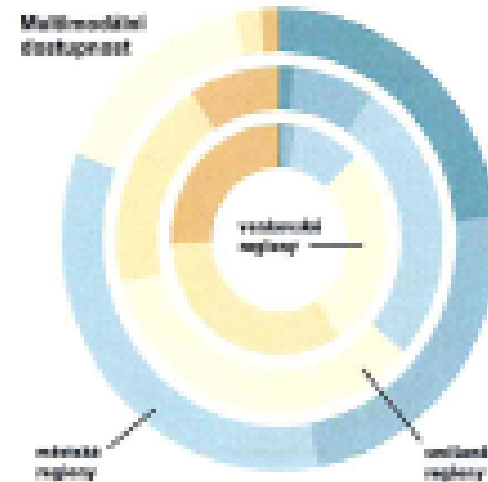
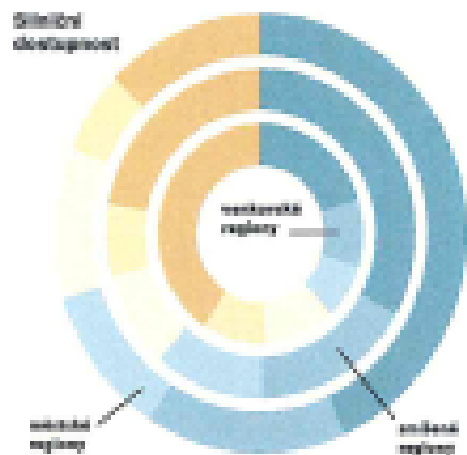
© ESPON, ESPON A. S., 2014

EVROPSKÝ ÚKLAD
Podpora rozvoje územní spolupráce mezi obcemi a regiony
evropské spolupráce

POTENCIÁL DOPRAVNÍ DOSTUPNOSTI, MULTIMODÁLNÍ, PODLE TYPOLOGIE MĚSTO-VENKOV

Potenciál dopravní dostupnosti, multimodální, podle typologie město-venkov

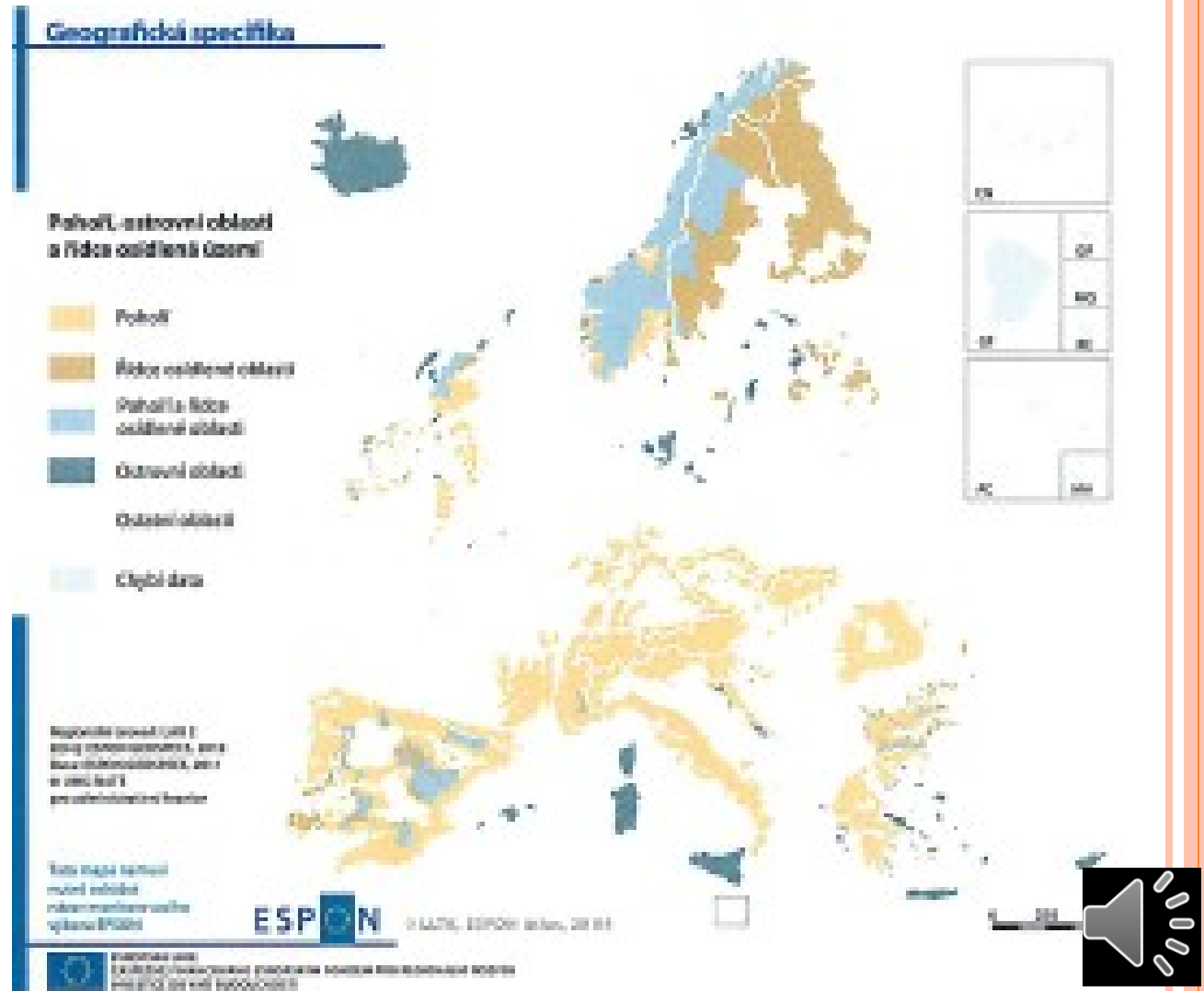
Potenciál dostupnosti populace (podle BIPDN = 100)

Zdroj: SSPN/INTEC, s.r.o.
Ústav ŘPÚ, s.r.o.

GEOGRAFICKÁ SPECIFIKA

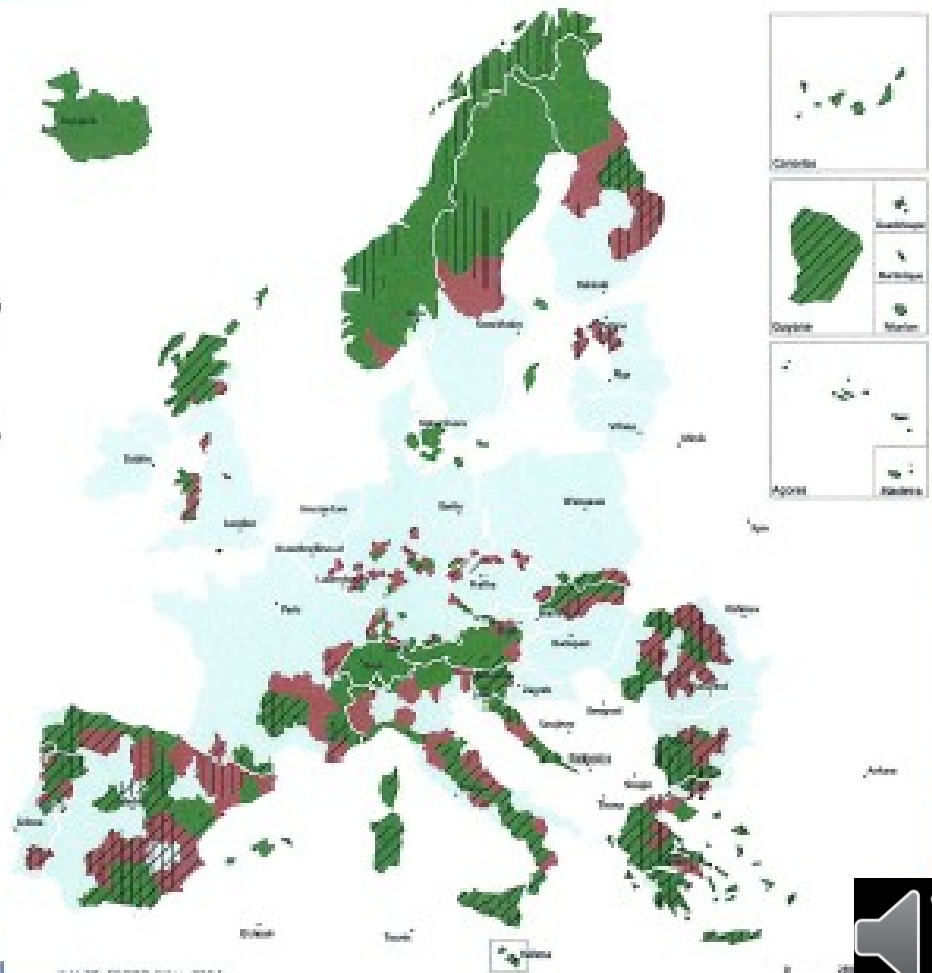

REGIONY GEOGRAFICKÝCH SPECIFIK

Regiony geografických specifík

**Regiony geografických specifík
a hrubý domácí produkt (HDP)
a hrubá přidaná hodnota (HPH)
zemědělství, 2018**

- Podíl oblastí dotčených geografickými specifikami 50-75 %
- Podíl oblastí dotčených geografickými specifikami >75 %
- HDP na obyvatele pod evropským průměrem
- HDPH zemědělství je více než 1 %
- Ostatní oblasti
- Chybí data

Regionalizace nařízením
číslo 1305/2013/EU
Data: Eurostat, 2019
© 2019 EAFOP
pro zemědělství a rybníkářství

Tato mapa vznikla
díkem pomoci
Evropské unie prostřednictvím
operačního programu

© LLTLE, ESPON 8844, 2018

INTEGROVANÝ POHLED – ÚZEMNÍ SYNOPSE

Integrovaný pohled - územní synopse

Strategie EU 2020 - cíle a výkonnost

- Silné regiony
- Průměrný potenciál
- Potenciální regiony

Ekonomická konvergence

- Znevýhodněné regiony
s růstem HDP nad průměrem EU

Regiony geografických specifik

- Pohoří, ostrovy
a léze oddělené oblasti

Rozdíly v bohatství

- Stupeň diskontinuity HDP
mezi zeměmi

Tato mapa nabízí
nový pohled
na ekonomickou
strukturu EU

ESPON

© 2020, ESPON, Praha, 2014

Podpora ze strany
ČESKÉ REPUBLIKY
a Evropské unie
pro rozvoj venkovské oblasti

ÚZEMNÍ VIZE A PLÁNY

2014 © SPONHUB.MKT.2014

